

glaam

ERIKA
HIRSIMÄKI

TAITEEN KANDIDAATIN OPINNÄYTETYÖ
MUODIN KOULUTUSOHJELMA
MUOTOILUN LAITOS
AALTO-YLIOPISTO
TAITEIDEN JA SUUNNITTELUN KORKEAKOULU

2019

Tiivistelmä

OPINNÄYTTEENI kirjallinen osa tutkii pukeutumiseen liittyviä sosiologisia merkityksiä ja sisältöjä kahden erilaisen narratiivin kautta. Näiden kahden narratiivin keskiössä ovat glam rock artisti ja sotilasarvoltaan korkean aseman saavuttanut majuri. Opinnäytteen produktiivisessa osassa esiintyvät tekstiiliteokset ovat valokuvissa vuorovaikutuksessa ihmisruumiin kanssa. Tämä asettaa kysymyksen ihmiskehon ja tekstiilityön suhteesta. Milloin kehosta tulee tekstiilityön tarvitsema elementti, osatekijä? Vaatteen merkitys sen perinteisessä mielessä on käyttäjälleen hyödyllinen. Jollei merkitys ole funktionaalinen, kuten esimerkiksi lämpöä säätelevä ja suojaava tai eristävä, se on usein esteettinen, ja sosiologinen. Vaatteen siis ajatellaan palvelevan kantajaansa eikä toisin päin. Vaatteella ei nähdä olevan omaa tahtoa, tarvetta tai halua saada kantajastaan hyötyä. Tekstiilityön sisällä olevat osat ja symbolit palvelevat tekstiilityön omaa tarkoitusta, jonka on määritellyt sen tekijä, ihminen. Ihmiskehon asettuessa osaksi tekstiiliteosta, ikään kuin sen sisään, herää kysymys siitä kumpi palvelee kumpaa? Miksi ihminen on tekstiilityön kanssa interaktiossa, entä mitä tarinaa se kertoo?

Opinnäytteeni kirjallinen osa tutkii pukeutumiseen liittyviä sosiologisia merkityksiä ja sisältöjä kahden erilaisen narratiivin kautta. Näiden kahden narratiivin keskiössä

ovat glam rock artisti ja sotilasarvoltaan korkean aseman

Opinnäytteeni kirjallinen osa sivuaa pukeutumisen kautta ilmennettäviä vastuualueita, joukkoon kuulumista ja ulkopuolisuutta. Pyrin käsittelemään aihetta neutraalisti, ilman osallistumista tai omaa subjektiivista kokemusta kuulumisesta suoraan käsittelyssä olevaan alakulttuuriin ja ihmisryhmään. Kahden eri narratiivin, glam rock –artistin ja majurin, avulla vertailen univormujen sisältöjä sekä visuaalisuutta.

Opinnäytteen produktiivinen osa on 06.06.–11.06.2019 Aalto-yliopiston V2-galleriassa toteutettu näyttely GLAM, joka piti sisällään viisi

teoskokonaisuutta:

1. *Crossahair*, neulosprintti
2. *Green fur*, jacquard - kudottu kangas
3. *Uniforms*, viisi valokuvaa, lasi
4. *skin 1*, valokuva tuloste
5. *skin2*, valokuva tuloste

Teoskokonaisuuteni koostuvat kahdesta kudotusta kankaasta, kahdesta neuloksesta ja kirjaillusta kankaasta, käsin huovutetusta kankaasta sekä valokuvatöistä. Teokset tilassa muodostavat installaatiokokonaisuuden, johon näyttelykävijät pääsevät sisään.

Halusin käyttää näyttelytilan rakentamisessa ja muodostamisessa erilaisia tasoja. Kokonaisuuden muodostavat seinälle ripustetut valokuvat, metallitangosta maahan laskeutuva kangas, pöydälle asetuttavat viisi valokuvaa, sekä seinälle ripustettu tekstiilityö.

Kirjallisen työn ensimmäinen osa käsittelee opinnäytteeni teemoja ja merkityksiä omiin havaintoihini, lähdeaineistoon ja haastatteluun pohjautuen. Jälkimmäinen osa keskittyy produktion eri vaiheiden ja tekniikoiden erottelamiseen, oman työskentelyni reflektointiin ja vaiheiden kuvaamiseen. Opinnäytteeni tavoite on herättää keskustelua pukeutumisen merkityksistä ja vaikutuksesta käyttäytymiseen. Tarkastellessani aihetta kahden eri narratiivin kautta pyrin avaamaan henkilökohtaista suhdettani pukeutumiseen sekä työskentelyprosessiani.

sisältö

3

1.	TEOKSET	4
2.	JOHDANTO	8
2.1.	INSPIRAATIO JA TAUSTATUTKIMUS	9
2.2.	UNIVORMU	12
3.	SUUNNITTELUPROSESSI	17
4.	TAITEELLINEN TYÖSKENTELY	22
5.	TEOSKOKOELMAN VALMISTUS	23
5.1.	NEULOS	27
5.2.	VALOKUVASARJOJA	32
6.	VALOKUVATUT TEOKSET	36
7.	NÄYTTELYN KOKOAMINEN	38
8.	TILA	40
9.	YHTEENVETO	43
10.	LÄHTEET	44

teokset

HETI ALUKSI haluan esitellä opinnäyteteeseen valmistamani teokset ja avata niiden maailmoja ja pohdintoja, joita tein työskennellessäni. Nämä kuvaukset johdattelivat tutkielmani sisältöön sekä teemoihin.

Crossa hair

Teokseni *Crossa hair* on ADF-neuloskoneella toteutettu kaksi metriä pitkä neuloskangas, jossa on valokuvasta muokattu placement-printti sekä tekstiprintti. Tämä teos toimii koko näyttelyn ja teoskokoelman tietynlaisena sanallistajana, tekstiiliin tiivistyy kokoelman ydin. Placement -printti on muokattu valokuvasta, jossa on Andy McCoy nuorena 80-luvulla. Andyn McCoy:n profiili osana placement-printtiä tuntui tärkeältä, sillä hänen narratiivinsa toimii kasvoina modernin ihmisen kokemuksille omista valinnoista, tarpeista ja toiminnasta suhteessa oman hedonistisen halun ja tarpeen tyydytykseen. 80-luvun villi rokkitähti, tänä päivänä ehkä rokkielämän varjopuoletkin nähnyt hahmo kuvastaa hyvin käsitystäni eskapismien eri muodoista ja lyhytaikaisuudesta, sen kääntöpuolista. Käsittelen kokonaisuudessa kahden eri narratiivin

kautta pukeutumisen sisään kätkeytyviä normistoja ja toimintoja. Nuori, maailmaa janoava rokkitähti Andy, kuvastaa vaatteiden kantamisen ja pukeutumisen vapautunutta ja toiminnallista puolta. Maailmassa Andyn kautta korostuvat sukupuoli-identiteetin toimintatapojen ja esteettisten pukeutumistapojen rajojen rikkominen. Nämä pukeutumisen kautta mahdollistuvat positiiviset vaikutukset ja toteutumat, kohdistuvat siis vain ja ainoastaan ihmiseen, eivätkä esimerkiksi niihin eläimiin, joihin vaatteiden valmistus ja tuottaminen ovat aiheuttaneet vaikutuksia. Tähtäin menee Andyn ohitse, villakankaaseen. Tässä placement-printissä valkoinen ympyrä kuvastaa aseissa käytettyä valoa, joka kohdistuu tähdättävään kohteeseen. Tekstiiliteoksessa tämä tähtäimen valokin on villakangasta villakankaalla, villasta täysin tehty ja sen rakennetta ja toimintakykyä hyväksi käyttävä osanen. Kaikki tarvikkeet ympärillämme, päällämme, seinillämme ja kehossamme ovat peräisin toimintaketjuista, joissa olemme ottajan asemassa ympäristöömme nähden.

Teksti 'Crossa hair' on monisyinen nimike, johon tiivistyy lauseen 'cross a hair' ja sanan 'crossahair' eroilla ja yhtymäkohdilla leikittelevä ajatus. 'Cross a hair' tarkoittaa 'ylittää hiukset' ja 'crossahair' on

'tähtäin'. Tekstiilityössä puhun resistanssin heikentymisestä ja sulamisesta, kyvystä toimia omaa moraaliaan vastaan. Työssä on käytetty kolmea erilaista villalankaa: mustaa, harmaata ja valkoista, sekä kultaista polyesterilankaa efektinä. Työssä käyttämäni Sport Loden -villalanka on eläinperäinen tuote, peräisin lampaasta. Ele käyttää villaa, 'eläimen hiuksia' osana työtä, ja tällä tavoin ilmentää jotain omaa näkemystään ja tarkoitustaan, on minua paljon puhuttanut asia. Kuvassa Andyn korvan vieressä on valkoinen ympyrä. Tämä ympyrä kuvastaa sanan toista merkitystä 'crossahair', eli tähtäintä. Mahdollisuus keräillä lampaita, tähdätä, käyttää aseita, ostaa vaatteita, jotka miellyttävät meitä esteettisesti, mutta tuottavat kipua ja tuskaa jollekin toiselle olennolle, ovat tulkittavissa resistanssin heikentymisenä

suhteessa moraalikäsitteeseen, mikäli oletuksena moraalikäsitteeseen vastustaa tällaisia kärsimystä aiheuttavia toimintatapoja. Pyrkimys purismiin ja moraaliseen

puhtauteen ei toki ole kuin tietyn moraalikäsitteen omaavien käsitys elämästä. Suurempia kysymyksiä, joihin jokaisella on vastuu vastata omilla kyvyillään ja kapasiteetillaan, on esimerkiksi se kuinka saamme ihmisiä, lajistoa ja koko ekosysteemiä riistävän vaateteollisuuden tuotantokoneiston pysäytettyä, tai edes hidastettua sitä. Vaateteollisuuden ongelmat ovat valtavia ja niiden yli käveleminen, ylittäminen, mahdollistaa epäoikeudenmukaisuuden jatkumisen.

Green Fur

Teos *Green Fur* koostuu kahdesta eri kankaasta. Toinen kankaista, tummanvihreä, on kudottu teollisella jacquard-koneella. Siinä on käytetty tummanvihreää Sport Loden -villalankaa sekä mustaa luomupuuvillalankaa. Kudonnan jälkeen olen jälkikäsitellyt kankaan huovuttamalla. Huovuttamalla villalanka on huopunut tiiviimmäksi, mutta koska puuvillalanka ei huovu, se tuo kankaan struktuuriin eloa ja kolmiulotteisuutta. Tätä kangasta tehdessäni halusin luoda jonkin mahdollisimman univormun tapaisen villakankaan, jossa on kuitenkin sekoitus glam rock-maailmaa. Olen tyytyväinen lopputulokseen, jossa on eläinkuosisuutta, mutta ei kuitenkaan liian esittävästi, sillä en halunnut toisintaa eläinkuoseja. Kangas voisi toimia hyvin villakankaana takissa, esimerkiksi trenssissä.

Teoksessa oleva toinen kangas on ylijäämä silkkikangas, johon on neulahuovutettu kasvivärjätyistä, Novitalta saamistani villalangoista huovutettua verkkoa. Kasvivärjäyksiä kokeilin itse kotona, keräsin avokadon kuoria, siemeniä ja yhdistin sitä vihreään teehen. Lankoja värjätessäni ymmärsin kuinka työlästä ja epätasaista jälki oli. Oli vaikeaa saada saman sävyistä lankamateriaalia tuotettua tarpeeksi. Koin silti, että tämä kokeilu oli olennaista prosessini kannalta. Päätin pyytää ulkopuolista apua lankojen suuremman määrän värjäämiseen, jotta itselläni jäisi aikaa keskittyä suunnittelemaan muita teoksia. Sain apua kasvivärjäystyöhön Suomen Värjärikiltan jäseneltä, joka halusi mielellään toteuttaa villalankojen värjäämisen. Lähetin saamani villalangat hänelle postitse ja hän toteutti värjäämisen, joka onnistui täydellisesti ja juuri toivomani värisävyt löytyivät. Käsin solmimalla valmistin värjätyistä langoista verkkomaista rakennetta, jonka huovutin. Syntyi verkkoa, joka muistuttaa hieinan rastamaisia pötköjä tai levämäistä rakennetta. Rakastuin tuon hieman ällöttävän rakenteen yhdistämiseen herkkään ja kauniiseen silkkikankaaseen. Silkin värjäsin vihreää teetä, kahvia ja ruokasuolaa käyttäen. Halusin rikkoa valkoisen silkkikankaan puhtautta, saamalla siitä hieman tahriintuneemman värisen. Neulahuovutus oli aikaa vievää, mutta nautin siitä. Rakastan tekstiilien työstämistä käsin tavalla, jossa näkee hetki hetkeltä työn jäljen, sen muovautumisprosessin.

”Tämä kaikki on näytillä galleriatilassa, jotta minä, ihminen, saan jostain kumman syystä kertoa tämän teille.” (Ote tekijän päiväkirjasta, kevät 2019)

Päätös yhdistää kyseinen silkki-villakangas ja univormumainen kudottu kangas tuli vasta näyttelyn ripustuspäivänä. Idea tuli keskustelusta kumppanini kanssa. Tekstiilin ripustuskokeilua tehdessämme hänen avustuksellaan, huomasimme tekstiilin sopivan hyvin toisen kanssa seinälle ripustettavaksi. Kankaiden tuominen ulos valokuvatoista, joissa ne kuvataan interaktiossa kehon päällä, olisi tuntunut yksitoikkoiselta, mikäli niidenkin välille ei olisi rakentanut kietoutumista, joka lähentelee ykseyttä ja herättää kysymyksen onko kyseessä

kaksi erillistä teosta vai yksi? Ratkaisu tuntui loogiselta ja lisäävän keskustelua kehon, materiaalien ja tilan yhteyksien välille. Tapa, jolla kankaat on kiedottu toisiinsa kiinni teoksessa, tuntui sopivan orgaaniselta ja luonnosmaiselta. En halunnutkaan, että kankaiden erillisyyttä olisi piiloteltu, vaan niiden yhteen kietoutu-

minen tuli jättää näkyväksi ja tarkasteltavaksi kokijoille.

Yhteen kietoutuneet materiaalit ovat kuin kasvaneet kiinni toisiinsa, jotteivat ne repeäisi tai joutuisi erilleen. Kahden eri kankaan, ikään kuin ihon, yhteenliittymä ja uusi muotoilun taso ovat kuin tuo kuori, jota pukeutuminen meille ihmisille edustaa.

”This is presented as a work of fiction and dedicated to nobody”
(Post Office, Charles Bukowski, 1971)

Uniforms

Viiden valokuvatyön sarja, Uniforms, on näyttelytilassa vasemmalla puolella esitettynä pöydällä, valokuvat jonoksi aseteltuna toinen toisensa perään. Valokuvat on päällystetty läpinäkyvällä lasilla, joka suojaa niitä. Jokaisessa kuvassa on kuvattuna tekstiili interaktiossa kehon kanssa. Tekstiilit jättävät kehon alleen. Sarjan ensimmäisessä kuvassa on istuallaan oleva hahmo peitettyä silkki-villa kankaalla. Toisessa kuvassa on jacquard-kudottu villakangas hahmon päällä. Kolmannessa kuvassa on mustasta Sport Loden -villalangasta sekä kultaisesta polyesterilangasta tehty jacquard-kudottu tekstiili istuvan hahmon päällä kuvattuna. Neljännessä kuvassa on tummanvihreästä Sport Loden -langasta neulottu tekstiili, johon on kirjailtu jacquard-koneen hupioylijäämästä tehtyä paksua lankanauhaa. Viidennessä kuvassa on huovutetuista cashmere, sekä Sport Loden -villalangoista tehdyt nahkamaiset tekstiilit kirjottuna toisiinsa

kiinni niin, että ne muodostavat erilaisia helmamaisia muotoja.

Uniforms -valokuvasarja kuvastaa univormujen ja pukeutumisen jälkeistä aikaa, kuvitteellista todellisuutta, jossa ihmislajin etulyöntiasema muihin lajeihin, materiaaleihin ja hiukkasiin on loppunut ja järjestys on rakentunut uudelleen. Univormut kuvastavat kuitenkin jotakin yksikköjä, olentoja, jotka ovat esteettisesti erinäköisiä toisistaan. Materiaalit, pinnat ja tunnut ovat sekoittuneet, villasta lähtöisin oleva kangas muistuttaa nahkamaista pintaa, kuin jonkin eläimen ihoa. Materiaalien interaktio maan kanssa, muodostaa kuitenkin yhteyden ympäristön ja tilan kanssa. Herää kysymys olion raajattomuudesta, tai siitä, onko kyseessä sittenkin vain kerrostuma, päällinen tai maanpinta, jonka alla jokin olio on? Valokuvien viisi oliota kuvastavat erilaisia arkkityyppejä pukeutumiselle: ensimmäinen on kietoutunut sitä ympäröiviin verkkoihin, eikä sillä ole kykyä päästä niistä ulos. Toinen on maata lähellä, ympäristönsä kanssa vahvasti kommunikoiva ja siitä pois päin pyrkimätön. Sen sävyt ovat myös hyvin maanläheiset, metsänomaiset. Kolmas olio on kirkas ja hohtava, taustasta hyvin erottuva suomupintainen yksikkö, jossa on paljon enemmän aktiivisuutta kuin kahdessa aiemmassa.

Tämän univormun kantaja tietää paikkansa ekosysteemissä ja piirissään. Neljäs on takertunut karvaisiin lankoihin, jotka solmiutuneena toisiinsa kiinni luovat verkkomaisen kudoksen. Tämä olio on mahdollisesti kahden eri olion risteymä.

Karvainen verkko ympäröi sen pään oloista muotoa tuoden mieleen kruunun tai kranssin, joka kuitenkin vangitsee sitä. Nämä pukeutumisen viisi uutta arkkityyppiä, ovat pukeutumismuotomme: värikoodien, tupsujen, karvojen, sileiden pintojen ja kiiltävyyksien käyttäjiä. Ne näyttävät siltä miltä näyttävät, oman ulkomuotonsa takia. Niiden vaatteet ovat sulaneet niiden päälle, liimautuneet raajoihin. Nahkahousut, satiinihameet, röyhelöt, sulat, kukat, kirjavat kuvat, ne ovat niiden ihossa, niiden verenkierrassa. Ne ovat syöneet ja hengittäneet meidän muotimme, mikro-muovimme ja merkitystemme jätteet, jotka unohdettiin meriin lojumaan ajat sitten.

Skin 1 ja Skin2

Kirjailija, esseisti ja ihmisoikeusaktivisti Susan Sontag avaa

kirjassaan Valokuvauksesta käsitystään siitä, kuinka kurjuuden kuvaaminen valokuvassa on kärsinyt inflaation.

”On toista kärsiä kuin elää kärsimystä esittävien valokuvien parissa, mikä sinänsä ei välttämättä vahvista omaatuntoa ja myötätunnon kokemisen kykyä. Päinvastoin se voi olla niille vahingoksi. Kun on kerran nähnyt näitä kuvia, on astunut tielle, jolla haluaa nähdä niitä yhä enemmän. Kuvat lamauttavat meidät. Ne turruttavat meidät tunnottomiksi. Tuleehan tapahtumasta toki todellisempi valokuvan välityksellä kuin jos sitä esittäviä valokuvia ei olisi koskaan nähty. Mutta kuvien yhä useampien esityskertojen jälkeen tapahtuma muuttuu samalla yhä epätodellisemmaksi.” (Sontag, 1977, 25)

Kapa-levylle liimatut valokuvatulosteet *Skin 1* ja *Skin2* muodostavat valokuvateos-sarjan. *Skin 1* on valokuvatyö, jossa on kuvattuna silkki-villa tekstiili interaktiossa kehon kanssa. *Skin2* on valokuvatyö, jossa on kuvattuna sama silkki-villa tekstiili interaktiossa kehon kanssa, mutta toisin päin käännettynä kuin *Skin 1* valokuvassa. *Skin 1* kuvaa ikäänkuin puettavan vaatteiden luoman kokemuksen interaktiota maailmaan ja sen esittävää, performoivaa puolta, joka kommunikoi ympäristön kanssa, ja joka on muille kuin kantajalleen näkyvä. *Skin2* kuvaa tuon saman vaatteiden pukemiskokemuksen sisäistä puolta, kantajan omaa kokemusmaailmaa, tunteita ja suhdetta itseensä. Nimet viittaavat ihoon, sen läheisyyteen minuuden kanssa. Iho näkyy kuitenkin myös ulkopuolisille, se määrittelee meitä ja luo ryhmiä yksilöiden välille.

Koen valokuvauksen itselleni kiehtovana väylänä luoda symbolisia todellisuuksia ja käsitellä asioita maalaustaiteen tai kuvanveiston keinojen kaltaisesti. Valokuvaan voi piirtää symbolisen tai realistisen todellisuuden. Koen emotioiden kuvaamisen valokuvassa kiehtovammaksi kuin realistisen ihmisten tai ympäristön kuvaamisen. Ihmisten empatian ja kokemuspinnan löytäminen valokuvien avulla on mahdollista sen symbolisen sisällön aiheuttaman vaikutuksen vuoksi. Valokuvan avulla on mahdollista muuttaa itse kokemus tavaksi nähdä.

Se on usein syy, miksi ihmiset alkavat kiinnostua valokuvaamisesta (Sontag, 29, 77). Sontag jatkaa kirjassaan vielä valokuvan todellisuuden kokemuksen tarvetta muokkaavaa vaikutusta: *”Tarve vahvistaa valokuvien avulla todellisuuden olemassaoloa ja korostaa kokemuksen merkitystä on esteettistä kulutushysteriaa”* (Sontag, 29, 77).

Itselleni valokuvausta on tärkeä käyttää muotoilevana, todellisuutta muokkaavana tekijänä: valokuvalla voi luoda tarinoita, jotka liittyvät todellisuuteen, tai ovat täysin fiktiivisiä.

Valokuvaus harrastukseni sai alkunsa, kun isosiskoni pyysi minua kuvaamaan hänelle asukuvia itsestään, hänen lifestyle -blogiinsa. Tämä kuvaustilanne toimi minulle kokeiluna kuvata jopa dystooppiseksi kokemaani todellisuutta, jossa ihmiset mainostavat kehoillaan ja kasvoillaan erilaisia tuotteita ja brändejä. Ihminen on tässä kuvattu hengittävänä, liikkuvana, mutta ei välttämättä itsenäisesti ajattelevana,

mainostoimistona. Täydellisen elämän utopian, joka todellisuudessa onkin dystopia, rakentajana. Opin kuvausessioissa paljon siitä, millä tavalla merkitykset, tuotteet ja tavarat tulee tuoda esille, jotta ne saadaan

mahdollisimman myyviksi isoille määrille lukijoita. Huomaan tämän lähtökohdan kameran käytölle inspiroineen minua omassa taiteellisessa näkemyksessä valokuvasta. Minulla on halu kääntää ja tuoda rohtuneet ja raa’at aiheet valokuvalla käsittelyyn, mutta tuoda se sillä tavalla esiin, ettei katsojan kokemus ole jo liian koettu tai tungetteleva. Tarinallisuus luo kokijalle tilaa hengähtää: tämä ei ole totta. Tämä on vain ehdotelma ja piirros maailmasta, joka saattaa muistuttaa läheisesti todellisuutta, jossa elämme.

1. johdanto

TAITEEN KANDIDAATIN opinnäytetyö on kaksiosainen ja se muodostuu produktiivisesta osiosta sekä kirjallisesta osiosta. Produktiivinen osio koostuu näyttelystä, joka esittelee viiden valokuvan sarjan, kaksi valokuva tulostetta sekä kaksi tilassa olevasta

tekstiiliteosta. Opinnäytteen kirjallinen osio muodostuu suunnittelu- sekä tekoprosessin esittelystä. Siinä käsitellään opinnäytteen lähtökohtia, suunnitteluprosessia ja etenemistä, sekä omaa taiteellista ja ammatillista kehitystä. Opinnäytteessäni kuvailen pukeutumisen sosiologisia merkityksiä ja sisältöjä purkaen niitä kahden toisistaan eriävän narratiivin keinoin. Keskityn kahden erilaiseen hahmoon, joiden työssä ja toiminnassa pukeutuminen määrittelee toimintaa ja sen vaikutuksia ympäristöön hyvinkin paljon.

Työni on ajatusten verkko, joka materialisoituu teoskokonaisuudeksi. Hain opinnäytteen kirjalliseen osaan samaa kerroksellisuuden tunnetta, jota lopputyönäyttelyssäni oli. Valmistamani teokset ja niiden kerroksellisuus ovat linjassa kirjallisen työni kanssa, vaikka käsittelyssä on paljon laajoja ja abstraktejakin asioita. Työprosessini kuvaus suhteessa kankaan valmistamisen kurinalaisuuteen sekä siihen vaadittavaan keskittyneisyyteen luo ominaisen työskentelytapani. Vaikka ajattelu työskentelyn

ympärillä on monilla tasoilla tapahtuvaa, ideat nivoutuvat yhteen ja fyysistyvät teoksiksi. Reflektoidakseni pehmeillä materiaaleilla, tekstiileillä, minun on pakotettava itseni keskittymään tekniseen ja materiaaliseen yksikköön, joka minulla kulloinkin on työn alla. Kankaan ei tarvitse kuitenkaan esille asetettuna olla viimeisessä muodossaan *valmis*, vaan sen työstämistä ja käsittelyä voi myöhemmin jatkaa. Töissäni käytän ja hahmotan materiaalin *kieltä* alati kehittyvänä verkkona, teokset ovat kauan liikkeessä, materiaalit ja objektit muovautuvat hitaasti ja tilanteen mukaan. Hahmotan tätä määrittelemääni termiä ns. materiaalin *kieltä* opinnäytetyöni kirjallisessa osiossa, sekä töissäni opinnäytteeni taiteellisessa, produktiivisessa osuudessa kerrostamalla erilaisia kankaita sekä valokuvaamalla niitä suhteessa ruumiiseen näyttelytilassa.

Opinnäytetyön alussa esitellään ideologisia lähtökoh-
tia sekä prosessin visuaaliset ja tekniset lähtökohdat. Opinnäytteen lopussa on pohdintaosuus työskentelyprosessin kehityksestä ja siitä, miten se on vaikuttanut suunnittelija- sekä taiteilijaidentiteettiin.

Opinnäytteen produktiivisessa osiossa suunnittelin ja toteutin näyttelytilan, jossa esitellään viiden valokuvan sarja, kaksi valokuvatulostetta sekä kaksi tilassa

olevaa tekstiiliteosta. Valokuvateoksissa on sisällytetyinä neljä tekstiiliteosta, joita on kuvattu interaktiossa ihmiskehon kanssa. Tekstiilit on valmistettu kudonnan jacquardkoneella, ADF-neuloskoneella, käsin kirjoen, neulahuovuttaen sekä konehuovuttaen. Tekstiili- ja valokuvanäyttely on kuvaus kahden eri univormun

narratiivien avulla pukeutumiseen liittyvistä vastuualueista, itseilmaisun haasteista ja vapauksista sekä pukeutumisesta viestinnän välineenä. Pohdin aiheita sekä henkilökohtaisesta kokemusmaailmastani käsin, että haastattelun ja lähdeaineiston pohjalta.

Kolmannen vuoden kevättalvella tein päätöksen olla tekemättä vaatemallistoa ja irrottaa vaateen suhteesta liikkuvaan ihmiskehoon. Malliston tekoprosessissani koko ajan keskiössä ollut konseptuaalinen idea ja käsitteellisyys veivät minua enemmän ja enemmän vapaamman teoskokonaisuuden tekoprosessin suuntaan vaatemalliston tekoprosessin tuntuessa epäsovivalta.

2.1 Inspiraatio ja taustatutkimus

9

OMAN OPINNÄYTETYÖNI suunnitteleminen alussa, ollessani vielä tekemässä vaatemallistoa, mietin mille kehotyypille mallisto on kohdistettu. Syvennyttyäni aiheisiini, joita haluan mallistossani käsitellä, päädyin valitsemaan mieskeholle suunnatun malliston tekemisen. Käsittelen opinnäytteessä sankaruutta, etuoikeutta, hierarkioita ja niiden suhdetta sukupuoleen kuvaillen näitä aiheita kahden, toisistaan poikkeavan, tätä tarkoitusta varten luomani, narratiivin kautta.

Tarkastelussa ovat toisistaan suuresti eroavat mieshahmot. Nämä hahmot ovat sekä ihailtu että ajassa naurunalaiseksi asetettu glam rock -artisti, joka esittää koko elämänsä kestävää performanssia. Toinen taas on korkean sotilasarvon omaava majuri. Miessukupuolen kautta koin helpoimmaksi reflektoida naissukupuolen sekä ei-binääristen identiteettien kokemia odotuksia ja asemaa. Ryhmän, tai joukon etuoikeuksia tarkastellessa on helpompaa saada peilipinta vastavuoroisesti toisen ryhmän, tai joukon alioikeuksiin. Valitsin miesten malliston, sillä halusin keskittyä käsittelemään

miehisyyteen liittyviä aihealueita ja ilmiöitä, kuten yhteiskunnallista valta-asemaa. Lopullisessa teoskokonaisuudessa on kuitenkin sukupuoliroolit irrotettu töistä kokonaan. Käytin sukupuoliroolien kosketuspintaa identiteettiin ja sosiaalisiin statuksiin ponnahtauslautana ajatuksille, kuitenkin päästään lopuksi niistä irti.

Opinnäytteeni taustatutkimuksen aikana työskentelyni ja ajatuksiini vaikutti ranskalainen valokuvaaja Sophie Ristelhueber. Ristelhueber on kuvannut paljon ihmisen aiheuttamia jälkiä maastossa etenkin sota-alueilla. Ristelhueber etsii töissään yhtymäkohtia maastosta ja ihmiskehon rappeumista, kuvaten myös ihmisten leikkausarpia, mustelmia ja haavoja. Ristelhueberin töissä ja työskentelytavassa minua kiehtoi niiden konseptuaalisuus ja runonomaisuus. Hänen valokuvatyönsä ovat moniulotteisia ja jättävät katsojalle tulkinnan varaa ja tilaa emotioille, joita työt herättävät, selittämättä liikaa. Käytin töitä myös puhtaasti visuaalisena inspiraationa. Kuvissa minua kiehtoi niiden kauneus ja raakuus samaan aikaan. Kuvien estetiikka yhdistyi mielessäni myös rock-elämän glamorelliseen rappeutuvuuteen, jossa on kauneutta, sankaruutta ja supertähteyttä, samalla kun siinä on laskuhumalaa, vieroitushoitoja, rikkoutuneita ihmissuhteita ja syvää melankoliaa.

Ari Vängin kirjassa Hanoi Rocks *All those wasted years*, Hanoi Rocks -yhtyeen keulahahmot Andy McCoy ja Michael Monroe kertovat bändin alkuvuosista. Päivittäinen sekoilu päihteiden kanssa mahdollistui isolta osaltaan eri kumppaneiden ansiosta. Naisten iskemisestä tuli bändin pojille tapa selvitä rahattomina hengissä. Illan päätteeksi tuli löytää henkilö, jonka luo pääsi nukkumaan ja aamulla sai kunnon aterian. Vastaavanlainen käytös nais-sukupuoliselta henkilöltä olisi johtanut väistämättä kevytkenkäisen maineeseen eksentrisen rokkitähtien maineen sijaan. Reflektoin mieshahmoin keskittymisen kautta näin ollen myös muihin sukupuoli-identiteetteihin kohdistuvia normeja, sääntöjä ja alioikeuksia.

Muun kuin vallitsevan sukupuolen

li-identiteetin omaavan ihmisen tekeminen ja eläminen pitää sisällään erilaisia sääntöjä, käyttäytymisnormeja ja suorituspaineita kuin cis-miehen (henkilö, joka on syntymässä määritelty pojaksi ja kokee sukupuoli-identiteettinsä vastaavan tätä määriteltyä sukupuolta) tekeminen. Haluan korostaa, että en puhu alisteisimmasta yhteiskunnan positioista, vaan yhteiskunnassamme on paljon sorretumpia identiteetti- ja sukupuoliryhmiä, kuin cis-nainen. Puhun tekstissä naissukupuolesta, sillä sen käsitteleminen on itselleni lähimpänä omaa kokemustani. Vastaavanlainen juhlimiseen keskittyvä elämäntapa, joka rock-artistien elämäntapaan kuuluu, ei ole samassa määrin edelleenkaan naiselle sopivaksi koettua. Yhdysvaltalainen rockyhtye L7 joutui kokemaan alkuaikoinaan paljon ennakkoluuloja ja mielipiteitä, koska he olivat naisia. Yhtyeen musiikki ja esiintyminen on tunnettua raivokkuudestaan ja villistä esiintymiskäyttäytymisestään. L7:n jäsenet eivät punk- ja grunge-bändinä esiintyneet esittääkseen asujaan tai meikkejään, vaan esiintyminen oli heille tunteiden purkamista lähinnä toiminnan kautta. Sukupuoli määritteli silti pääosin heidän julkisuuskuvansa.

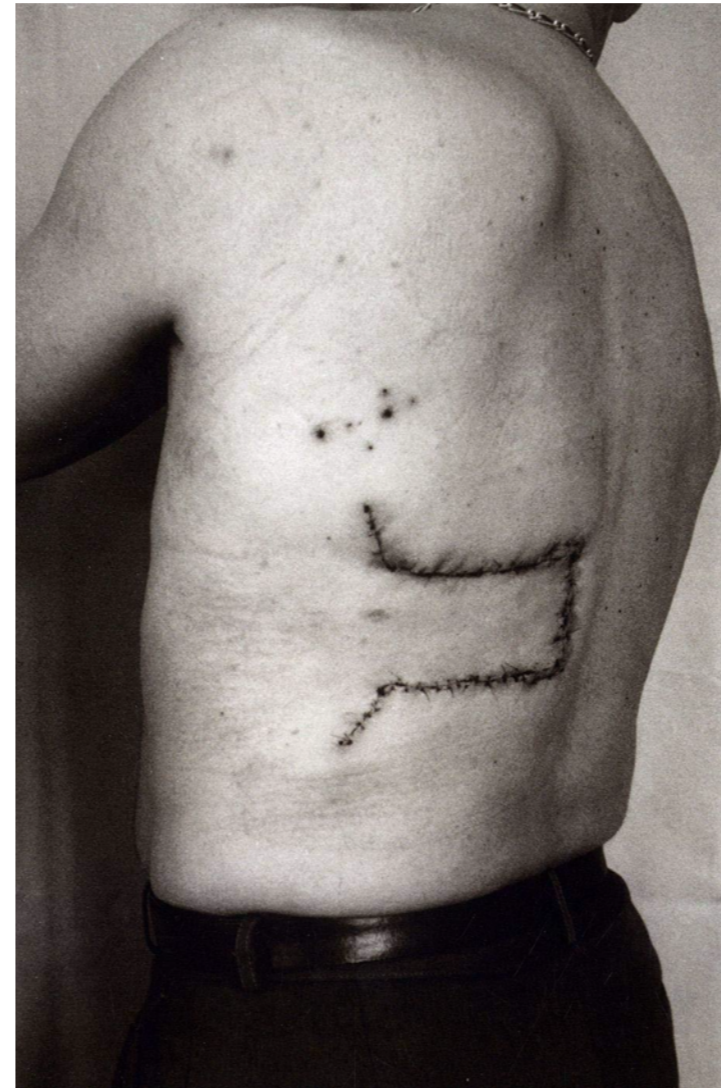
Bändin vokalisti Donita Sparks kiteyttää jotain olennaista naisena vaikuttamisesta rock-kulttuurissa L7 bändistä tehdyssä dokumenttielokuvassa, kommentillaan:

"I don't wanna remember that I am a woman, the way society and all these people try to remind me. I try to ignore the way people every day try to remind me of my gender by how they look at me, how they try to control me or how they try to stop me being so loud and an-

noying." (L7: Pretend We're Dead, elokuva) Pyrkimys unohtaa alioikeutettu positio on tuttu toimintamekanismi kaikille syrjintää tai arvostelua elämässään kokeville ryhmille. L7-bändin jäsenet kertovat elokuvassa, kuinka naisina he joutuvat selittämään tekojaan ja sanojaan paljon enemmän kuin heidän miespuoliset muusikko/artisti ystävänsä. Myös tarina Kurt Cobainin ja Courtney Loven rakkaudesta, sekä heidän kummankin urasta on liitettävissä helposti näihin aihealueisiin. Kirjassa Dirty Blonde, Courtney Love:n päiväkirjamerkintöjä, piirrustuksia ja biisien sanoituksia on koottu hänen elämänsä varrelta. Teksteistä huokuu kärsimys naisen roolin taakasta musiikkibisneksessä: vähättelyä, bimboksi haukkumista ja seksismiä. Kun taas Kurt Cobain muistetaan virtuoositeetistaan ja suuresta lahjakkuudestaan. Kiinnostava naishahmo, joka tuki Kurt Cobainia hänen nuoruusvuosinaan, oli Tracy Marander. Kun Kurt kieltäytyi nuorena hankkimasta työpaikkaa, Tracy tarjosi hänelle asuinpaikan. Kurt pystyi keskittymään täyspäiväisesti soittamiseen ja biisien tekoon. (Cobain: Montage of Heck, elokuva)

“Bringing her sensibility to a range of traumatic subjects she works conceptually seeing them all with a type of conceptual ambiguity and evenness despite their political context.”

“I think it’s my very modest way to fight against the way everything is done and presented nowadays as a kind of ‘grand spectacle’ – you know, a big show. Or everything is always explained to you: what you have to see, and what you have to understand. I really like to give freedom to the viewer to interpret the work, to make his own story. I often dislike the way exhibitions can make everything obvious and regular and I prefer complex installations where things are not clear at first sight.”

–Sophie Ristelhueber

2.2 Uniformu

12

HALUSIN KÄSITELLÄ opinnäytteessäni kahden narratiivin kautta myös aktiivista toimijuutta, ryhmään kuulumista ja ulkopuolisuutta ja sitä edeltäviä ajatusprosesseja, tekemistä, tekemättä jättämistä ja valintojen takana rakentuvia moraalisia riskiä ja toisaalta taas selvyyksiä. Hahmot edustavat päinvastaista toimijuutta. Sotilasarvoltaan korkeassa asemassa oleva majuri edustaa tolkun (yhteiskunnan määrittelemä käsitys tolkusta) ihmisen ja tolkun yhteiskunnan mukaan arvostusta ja kunniaa saavuttanutta, hierarkiassa korkealle sijoittuvaa henkilöä, joka toimii ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti. Minulla oli kiinnostava keskustelu tähän liittyen teatteri- ja elokuvapukusuunnittelija Marjatta Nissisen kanssa 10.07.2019 hänen kotonaan Laajasalossa, Helsingissä. Alla otteita keskustelusta.

Erika Hirsimäki: *"Univormut, niin mennäänkö niihin nyt sitten?"*

Marjatta Nissinen: *"UNIT- FORM"*

M. N.: *"UNI-FORM. Yksikkö, osasto, solu, asema, plus sitten muoto, muotti, muodollisuus. Nämä kaksi sanaa tekee yhdessä univormu sanan. Univormu, se tarkoittaa, että kaikilla on sama puku, samassa tilanteessa. Puvusta tulee anonyymi, sen kantajasta tulee anonyymi. Kaikilla saman aselajin henkilöillä, se puku, se kertoo sen henkilön arvon, aselajin ja mikä tapahtuma on menossa. Kaikilla on aina samanlainen puku samanlaisessa tilanteessa. Järjestys ja koodisto rakentuvat itse asiassa ihan niin kuin meidän*

yhteiskunta: sotilaat ovat kansakoululaisia, ammattikorkeakoululaiset ja lukiolaiset ovat kapteeneita ja luutnantteja, eli ovat operatiivisia johtajia siellä. Yliopistoväki on majureita, everstejä ja everstiluutnantteja, jotka ovat suunnittelevia henkilöitä siellä pääkonttorissa. Ne käskyttävät seuraavan osaston. Ja taas näiden yläpuolella on kenraalikunta, jotka istuvat aivan toisaalla ja miettivät ison operaation kaavoittamisen. Majurit ja muut hoitavat oman divisioonansa, kun taas everstit ja majurit hoitavat sen divisioonan käyttäytymisen ja toiminnan suunnittelun. Sitten on taas dekaanit ja yliopistojohtajat ja opetusministerit, ne ovat nämä marsalkat.

Hierarkiat paljastuvat pukujen olkapäissä, kauluksissa ja hatuissa. Kankaiden materiaaleissa, kunniamerkeissä, värikoodeissa. Jokaiselle palveluksen eri piirissä on kuitenkin olemassa palveluspuku, kenttäpuku ja juhlapuku. Kaikilla sama, kolme eri pukua. Palveluspuku on siisti versio, jolla ollaan konttorissa, ja kenttäpuku on se millä soditaan. Kaikkien näiden eri ryhmien välillä, eri henkilöiden tehtävä, jotka ovat palveluksessa, on sama."

E. H.: *"Niin. Se hierarkinen järjestelmä mahdollistaa tuollaisen monisyisen järjestelmän toimimisen."*

M. N.: *"Kyllä. Se on aivan sama järjestelmä kuin elokuvatuotannossa. Tietyt henkilöt puhuvat toisilleen, tietyt eivät. Näin homma toimii. Univormussa ihminen on ihan niin kuin alasti. Tai, kun annetaan eleetön puku ihmiselle päälle, se korostaa, elokuvan teon yhteydessä näyttelijyyttä. Se antaa näyttelijälle*

niin paljon enemmän tilaa. Kun katsoja tottuu siihen pukuun, katsoja katsoo näyttelijän työtä tarkasti. Miten näyttelijät ja pataljoonat erotettiin toisistaan, pienillä eleillä, sillä miten päin hattu on vinossa tai millä tavalla askeltaa."

Pukeutuminen ja vaatteiden valitseminen on kuin kuori, jolla näytämme ja viestimme sitä, kuka olemme ja mihin ryhmään kuulumme tai haluamme kuulua. Harmaa, musta ja maanläheiset sävyt usein liitetään haluun olla erottumatta joukosta. Erottuminen ja mukaan sulautuminen riippuu kuitenkin aina joukosta. Räikeältä näyttävä Glam rock-artisti viestii omaa viestiään ympärilleen. Sotilasunivormu taas on selkeä ja erottuvuudesta riisuttu asukonaisuus, ikään kuin panssari, joka liittyy kantajansa joukkoon ja riisuu identiteetistä. Kantaja on Nissisen mukaan "alasti vaatteet päällään". Univormun kantajan ei ole tarkoitus tuoda esille omia henkilökohtaisia näkemyksiään tai tapaansa elää ja nähdä maailmaa; hänen tehtävänsä on palvelula tehtävässä, suorittaa toimenpiteitä ja palveluksia.

Sotaunivormulla on myös vahva suhde ympäristöön. Univormuissa yleisimmät käytetyt värit ovat maaston värejä maastoon piiloutumisen ja sulautumisen takia.

Sotaunivormun funktio on tästä syystä hyvin kiinnostava ja kaksisyinen: sen on tarkoitus samalla häivyttää kantajansa omasta identiteetistään ja ympäristöstään, tukien kantajaansa toteuttamaan kansallista asepalvelusta ja toimimaan sodassa mahdollisesti hyvin väkivaltaisiin tekoihin kyeten. Väkivaltaiset yhteenotot sisältävät kuitenkin monenlaisia käyttäytymismalleja ennen kuin itse väkivaltaa aletaan tehdä. Eläinten keskuudessa yksilö, joka on kookkain, äänekkäin, värikkäin tai muulla tavalla mahtipontisin, usein voittaa. Heikompi yksilö huomaa voimakkaan äänen, räikyvän ja pelottavan ulkonäön tai uhkaavan liikkumiseleen ja väistyy. Täten heikompi yksilö säästää henkensä ja välttyy hyökkäykseltä. Ihmiskunnan historiassa löytyy paljon yhtäläisyyksiä eläinmaailman uhkaaviin tunnusmerkkeihin, joita käytetään univormun koristuksissa. Kiillotetut haarniskat, korkeat töyhdöt kypärissä, sotatorvet, säkkipillit ja sotahuudot ovat toimineet vastustajan mahdollisena pelottajina. Vastustaja pyritään alistamaan ja saamaan pakenemaan ennen kuin väkivaltaan edes tarvitsee ryhtyä. Lajitoverin tappaminen on ollut laumaeläimelle haitallista: syntyy resistanssi, tässä tapauksessa jonkin toiminnan vastustus, tappamista kohtaan. Tuo sama resistanssi on suurimmalla osaa ihmisiä eläinten tappamista kohtaan. Resistanssia on kuitenkin mahdollista opetella tuhoamaan ja näin pyrkiä toteuttamaan teko, johon ei alun perin olisi pystynyt.

Asevelvollisuuden yhä koskien ainoastaan miesoletettuja henkilöitä, on surullista, miten sukupuoleltaan miesoletettu henkilö joutuu kantamaan tappamisen historian taakkaa ja

kuinka sen pirstoutunut jäännös vaikuttaa yksilöön yhä: joko olet aseista kieltäytyvä vaikea tapaus tai kunniallinen mies, joka käy armeijan. Siviilipalveluskin on myöntymistä, joskin hyvin ymmärrettävää, rakenteellisen tappamisen traditioon. Yhä suurin osa veganeista on sukupuoleltaan ei-miehiä. On toki mahtavaa nähdä muut sukupuolet eturintamassa edistämässä humaania ja tieteeseen pohjautuvaa tuotekehittelyä kestävän tulevaisuuden puolesta. Samaan aikaan armeijassa yksi kasvisruokapäivä tuntuu olevan vitsin aihe.

Resistanssi suhteessa toimintaan

Otetaan esimerkki jostakin toiminnasta. Käsitellessäni pukeutumiseen liittyviä teemoja, halusin ottaa esimerkiksi jonkin muotiin ja pukeutumiseen liittyvän tapahtuman. Yksi esimerkki tällaisesta tapahtumasta voisi olla tuotteen ostaminen epäeettisiä tuotantomalleja käyttävästä yrityksestä. Tiedän aiheen olevan loppuun kulunut ja aihetta on käsitelty paljon. Valitsen silti tämän toiminnan, sillä se kuvastaa niin hyvin toimintaa, joka liittyy pukeutumiseen ja pukeutumiskäyttäytymiseen, joka sisältää vahvasti valintojen ja moraalikäsityksen rajapintoja. Kyseiset hypoteesit ovat omaa pohdintaani, mitä käytin rakennusmateriaaleina teoksien sisältöjä luodessani. Oli helpompi jäsenellä ajatukset hypoteeseiksi, eriäviksi toiminnoksi. Avaan lisää tätä taiteellisen työskentelyn prosessia myöhemmin tässä opinnäytteen kirjallisessa osiossa.

Eli toiminta hypoteesini on, että henkilön toimesta tapahtuu tuotteen ostaminen epäeettisiä toiminta- ja tuotantoperiaatteita käyttämästä yrityksestä.

1. Kun oma ajatus on, ettei halua tukea epäeettisiä tuotantomalleja kannattavia yrityksiä, eikä päädy os-

tamaan vaatetta, vaan kieltäytyy ostamasta, boikotoi. Tämä kieltäytyminen, ostamatta jättäminen, on *aktiivista toimintaa*.

2. Kun oma ajatus on, ettei halua tukea epäeettisiä tuotantomalleja kannattavia yrityksiä, mutta päätyy silti ostamaan vaatteen. Tällaiseen toimintaan kyetessään henkilö ei toteuta sisäisen moraalinsa toimintaohjetta, vaan toimii sitä vastaan.

3. Kun omaa ajatusta epäeettisiä tuotantomalleja kannattavien yritysten tuotteiden ostamisen boikotoinnista ei ole, ja päätyy ostamaan tuotteen, mitään sisäistä moraalista ristiriitaa ei synny.

4. Kun omaa ajatusta epäeettisiä tuotantomalleja kannattavien yritysten tuotteiden ostamisen boikotoinnista ei ole, mutta päätyy silti jättämään tuotteen ostamatta, on syy tuotteen ostamatta jättämiseen muu kuin oma moraalinen. Syy on tässä tapauksessa ulkoapäin tuleva, mahdollisesti ryhmänpaine tai muu sosiaalinen hierarkia ja pelko kasvojensa menetyksestä.

Syitä sille, jotta näistä positiivisin (omasta näkökulmastani katsottuna) hypoteesi, eli hypoteesi yksi, toteutuu listaan seuraavaksi. Hypoteesi yksi, eli että henkilön oma ajatus halpavaatteen ostamisen vääryydestä johtaa myös aktiiviseen toimintaan ja tuotteen ostamatta jättämiseen, ja mahdollisesti jopa muihin toimiin, kuten sanallisen tai kirjallisen palautteen ja protestin jättämiseen, julkiseen keskusteluun aiheesta tai mahdollisesti vielä aktiivisempaan toimintaan. Tämän hypoteesin toteutumiseen mahdollisia syitä ovat: kyky itsenäiseen ajatteluun, tukiverkko muilta läheisiltä samalla tavalla ajattelevilta tai mahdollisuus poikkeukselliseen rohkeuteen. Tämä toimijuus yhdistyy usein kykyyn sietää ulkopuolisuuden kokemusta ja siitä herääviä tunteita ja pilkkoa kokemuksensa ja tunteensa erilleen omista toteutuvista teoistaan ja tapahtumista.

Syitä miksi hypoteesi kaksi, eli oman ajatuksen suhde toteutumattomaan toimintaan tapahtuu, kun henkilö ei toteuta ajatustaan vaan siitä huolimatta ostaa tuotteen, vaikka hänen moraalikäsitöksensä olisi sitä vastaan. Tämä hypoteesi tapahtuu yleensä hypoteesin yksi ja kolme välimaastossa. Eli omaa itsenäistä ajattelua ja tietoa on, ja moraalikäsitös tuotteen ostamatta jättämisestä on olemassa. Kuitenkin jotkin ulkoiset tai sisäiset syyt edistävät asiaa siihen suuntaan, että ostaminen silti tapahtuu ja oma sisäinen ääni hiljennetään. Näitä ulkoisia syitä voivat olla ryhmän paine, hierarkiat tai yksinkertaisesti liian suuri käytännöllinen tarve-, ja resurssi- tai aikapula hankkia vastaavanlainen eettisemmin tuotettu tuote

täyttämään tarve. Kun kyse on puettavasta vaatteesta, tekijät koskevat erityisesti ihmisten ulkonäköä, jolla taas on liitoksia hierarkiaan ja sosiaaliseen statukseen. Vaatteet ovat aina kuvastaneet ihmisen yhteiskuntaluokkaa tavalla tai toisella. Pukeutumisella voi erottua, tai sulautua joukkoon.

Syitä sille, miksi hypoteesi kolme tapahtuu, eli omaa ajatusta ostamatta jättämisestä ei ole ja henkilö päätyy ostamaan tuotteen. Henkilö ei jostain syystä ajattele tekonsa tai kulutuksensa seurauksia, vaan ostaa vaatteen. Syitä tälle tapahtumalle on tietysti yhtä paljon kuin on ihmisiäkin. Ihmisten toimintaa ja kulutustotumuksia yhdistäviä tekijöitä on kuitenkin myös helppo tilastojen varjolla löytää. Ihmisiä ja heidän tarpeitaan, halujaan ja toiveitaan työkseen aistivat markkina- ja mainostoimistojen työntekijät tulevat vaikuttavaan asemaan tässä kohtaa tekijöinä, osallisina ostamisen tapahtumaan. Menemättä sen syvemmälle myynnin ja markkinoinnin etiikkaan ja moraalisiin, mainittavaa on, että myynnin maksimointi on usein suurimmassa arvossa pidettävä toiminta, ihmisarvon ja solidaarisuuden ajattelemisen jäädessä tuottavuuden jalkoihin. Markkina- ja mainostoimistot, joiden työ on tarinoiden kertominen ihmisille ja tietyn elämäntyylin, johon kuuluu tiettyjen tuotteiden kuluttaminen, myyminen heille. Toki vaikutuksia on paljon muitakin, kuten ihmisen lähiympäristö ja lähimmäisten etiikka- ja moraalikä-

sitykset, koulutustausta ja taloudellinen varallisuus. Tässä kohtaa esiin nousee ajatus etäännytyksestä ja sen hyödyntämiseen tähtäävistä toimintaperiaatteista myymisen lisäämiseksi. Etäännytyksellä tässä tarkoitetaan ostamisen tapahtumaan sisältyvien moraalisten valintojen pois päin viemistä, kuluttajan näkökyvyn sumentamista, jopa totuuden piilottamista. Toki tänä päivänä läpinäkyvyys, ekologisuus ja eettisyys ovat

koko ajan suuremmassa arvossa kulutuskäyttäytymisessä. Silti viherpesu ja markkinoinnissa käytettävät valheelliset tarinat ja totuuden kiertäminen myynnin edistämiseksi on hyvin yleistä muodin markkinoinnissa ja myynnissä.

Syitä miksi hypoteesi neljä tapahtuu, ovat esimerkiksi kun omaa ajattelua suhteessa ostamatta jättämiseen ei ole ja ryhmän tai muun ulkoisen paineen johdosta tuote jätetään ostamatta. Kyseessä on omasta ajattelustaan poikkeavassa ihmisryhmässä elävä yksilö, johon muiden mielipiteet ja toiveet vaikuttavat. Tämän takia hänen kulutuskäyttäytymisensä muuttuu, vaikei hän itse kokisi sitä ensin tarpeelliseksi omasta ajattelustaan käsin. Muoti- ja vaatesuunnittelu toimivat kentällä, jossa vaikutetaan vahvasti ihmisten sisäiseen tarpeeseen edistää omaa edustavuuttaan tietyssä ihmisryhmässä, tai

nostetaan esille joitakin piirteitä ja ryhmään kuulumista.

Näiden hypoteesien suhde opinnäytetyöhöni ja isompaan mittakaavaan toimivat ajatusimpulsseina. Näitä impulsseja käytin vastaavaltaisesti, kuin mitä tahansa materiaalia. Langat, kankaat, värit, ajatukset, hypoteesit ja toisaalta lähdeaineistosta hankittu tieto yhdistyvät opinnäytteessäni teoskokonaisuudeksi. Tässä hypoteesiosiossa vertaan aiemmin mainitsemaani ihmisen-muu laji suhdetta ihmisen ja kuluttamisen suhteeseen. Samalla tavalla kuin toisen lajin vahingoittamiseen olevaa resistanssia on mahdollista häivyttää ja jopa poistaa kokonaan, myös kuluttamiseen liittyvää resistanssia on mahdollista tuhota. Tämän kuluttajan resistanssin häivyttämistä suhteessa tuotteiden ja palveluiden ostamiseen tekevät työkseen monet yritykset ja toimistot. Kuluttamisesta ja ostamisesta on tullut poliittista. Uskallan myös väittää, että kuluttamisen poliittisuus tulee terävöitymään ja korostumaan tulevaisuudessa: mitä lähemmäs ihmiskuntana valumme luonnonvarojen ehtymistä ja loppumista kokonaan, sitä suurempi moraalinen kysymys kuluttamisesta tulee.

Ryhmään kuulumisen ja ulkopuolisuuden kokemuksen sietämisen tärkeys suhteessa aktiiviseen toimijuuteen

Ryhmään kuulumisen on iso syy sillä, miksi ihminen pystyy toimimaan sisäistä moraaliaan vastaan: etäännyttämään itsestään, omasta tahdostaan ja moraalikäsitteistään. (Freud, 1969) Aiemmin käsittelin neljää eri ihmisen ajatusta ja toimintaa koskevaa hypoteesia. Näistä hypoteesit kaksi ja

neljä etenkin edustavat vahvasti ryhmän vaikutuksen alaisena olevan henkilön käyttäytymismalleja. Kyseisellä tavalla toimivalle henkilölle ryhmän hyväksyntä ja onnistuminen muiden mielestä on erityisen tärkeää. Hypoteesissa yksi aktiivinen toimijuus, eli omaa ajatusta seuraava toimintamalli joka poikkeaa jollain tavalla oletetusta toimintalinjasta, toteutuu. Aktiivinen toimijuus näkyy usein asioista kieltäytymisenä, ulkopuolelle jättäytymisenä sekä suunnan vaihdoksena.

Resistanssi ja sen suhde vaateteollisuudessa oleviin ongelmiin

On liuta tekijöitä, jotka johdattavat ihmisen käyttämään epäinhimillisiä tai toista lajia loukkaavia keinoja tehdäkseen esteettisesti miellyttäviä tuotteita ihmisten käyttöön. Se, että nahan käyttäminen vaatteissa on edelleen normaalia muotiteollisuudessa, kertoo resistanssin heikentymisestä suhteessa eläintenoiteuksiin. Eläimen tappaminen on kaukana nahkahousujen omistajasta, mutta silti myös tuotteen kuluttaja on tekoon osallistuja, ymmärsi hän sitä tai ei. Asioiden etäännytyks, näkökyvyn heikentäminen, epäläpinäkyvyys, ovat kaikki keinoja, joilla saadaan ihmiset käyttämään tuotteita, joiden valmistukseen liittyy toisen lajin sortoa ja teurastusta. Muotiteollisuudessa ei oikeuksien toteutumattomuus ulotu ainoastaan eläimiin, vaan ihmisoikeuksia on loukattu pitkään monissa vaateteollisuuden tuotantomaisissa. Surkeat työehdot, vaarallinen työympäristö ja elämiseen riittämätön palkka ovat useimpien vaatemerkkien tuotteiden valmistuksen takana. Mikä saa silti ihmiset ostamaan näitä vaatteita? Tietoisuus ongelmista on ollut läsnä jo pitkään. Luulisi, että kaikki halpatyövoimaa ja epäinhimillisiä työolosuhteita käyttävät vaateketjujen kivijalkaliikkeet olisi boikotoimalla ajettu jo konkurssiin, mutta näin ei suinkaan ole. Kyse on resistanssin häivyttämisestä,

sen sammuttamisesta. Resistanssi epäoikeuksien hyväksymiseen ihmislaajilla on helposti lokeroitavissa. Ihmisillä epäoikeudet ja niiden nieleminen ja toisaalta niiden vastustaminen ja asioista kieltäytyminen kulkevat sykleissä, lauman puuskina. Esimerkiksi lihan syöminen on alkanut olla ihmiselle epäjätkävänä pidetty toimenpide: se tuhoaa ympäristöme ja lopulta myös meidät itsemme. Eläinoikeudellisesta näkökulmasta asiaa tarkastelevat useat, mutteivät läheskään kaikki lihan syönnistä kieltäytyvät. Toisen lajin lihan syöminen ja lajin nahan käyttäminen vaatteuksissa esteettisenä tai funktionaalisenä elementtinä on resistanssin heikentymisen ilmiö. Mikäli elävä eläin, jonka tulemme syömään tai jonka nahkaa tulemme käyttämään päällämme olisi aistiemme etäisyydellä, ja meidän täytyisi itse tehdä päätös tappamisesta, tekisikö sitä lähes kukaan? Käytän itse opinnäytteessäni lähes pelkästään vain eläinperäisiä materiaaleja: silkkiä, villaa ja ylijäämäturkistupsuja. Sisäistä ristiriitani tämän

kysymyksen äärellä koitan helpottaa ajattelemalla, että kaikki muut materiaalithan ovat ylijäämää, paitsi sport loden-villalangat. Silti en pääse ratkaisuun siitä, kumpi on vähempi pahe, käyttää syntetettisiä vegaanisia materiaaleja, joista irtoaa ympäristöön vaarallista mikromuovia, vaiko tukea eläinten riistoon perustuvaa järjestelmää ja käyttää eläinperäisiä materiaaleja. Dilemma on loputon ja yksinkertaista ratkaisua ei löydy. On haastavaa perustella oikeus materiaalien käyttöön, ellei niiden lähtökohta ja alkuperä ole myös osa työn sisältöä, tai edes vaikuta siihen millään tavalla. Koenkin tärkeäksi ottaa materiaalien lähtökohdat ja kaikki muutkin ominaisuudet osaksi työn sisältöä.

Ulkopuolisuuden kokemus

Ulkopuolisuuden kokemus on ryhmään kuuluminen vastakkainen kokemus. Usein porukkaan tai yksikköön kuuluminen tuo turvaa ja auttaa suoraan verrannollisissa ongelmissa ja turvallisuuden kokemuksen luomisessa. Ulkopuolisuuden kokemus on kuitenkin luontainen osa elämää, jossa pyritään tekemään itsenäisiä päätöksiä ja rakentamaan omien arvojen mukaista elämää ja toimintaa omassa ympäristössä. Ulkopuolisuuden kokemus on harvoin, varsinkaan kaupungissa jossa on paljon samanmielisiä kanssaeläjiä, kovinkaan pitkäkestoista mikäli on aktiivinen löytääkseen kaltaisiaan toimijoita. Toki yksinäisyyttä koetaan kaikkialla ja ulkopuolisuutta koetaan, vaikka kuulutaankin ryhmiin. Kaupungissa on suurempi mahdollisuus löytää yhteisö, jossa toteuttaa sisäisiä intressejään ja jakaa ajatuksia samankaltaisia ajatuksia omaavien kanssa, mutta ei

se takaa ulkopuolisuuden kokemuksen katoamista. Paradoksaalista, sillä ulkopuolisuuden kokemuksen siirtäminen on olennainen osa aktiivisen ajattelevuuden ja toimijuuden mahdollistajana, vaikka se on yhdistetty laumasta eroamiseen, heikentyneeseen asemaan ja vaaran mahdollisuuteen. Ulkopuolelle jäänyt yksilö on vaarassa kärsiä mielenterveydellisistä ongelmista ja tämän vuoksi heikko yksilö ei usein hakeudu ryhmän ulkopuolelle. Kykeneväisyydessä kieltäytyä, asettua vaatimuksia vastaan, on kyse useasta eri tekijästä. Osa on luonnostaan eristäytyvämpiä ja pyrkii tekemissellään ennemmin etsimään eriäviä reittejä ja toimintatapoja ja kehittämään yksilöllistä ajatteluaan, eikä kyse välttämättä ole niinkään henkisestä vahvuudesta, joka olisi vaatinut ponnisteluja, vaan ennemmin ryhmän mukana kulkeminen on tällaiselle yksilölle aina vaatinut ponnisteluja ja fokuoitetumista.

Ulkopuolisuuden kokemus muotiteollisuudessa on ollut itselleni henkilökohtaisesti tärkeä aihe, jota olen pohtinut jo opintojeni alkuvaiheissa. Koin koulun aloittaessani naiiveja ajatuksia siitä, että haluan olla tekemässä pinnallisenakin pidetyllä alalla muutosta ja toimia toisin. Ulkopuolisuuden kokemus ei kuitenkaan ole suora pääsylippu muutoksen tekemiseen ja aktivismiin. Ulkopuolisuuden kokemus poliittisena välineenä on voimakas, mikäli on käytössä pelimerkit ja toimintamallit totutusta ja hyväksytystä toimintapiiristä sekä ulkopuolisuuden kokijat yhdistyvät ja luovat ryhmänä toimivan yksikön. Yksin ulkopuolisuuden kokijana olemiseen vaaditaan rutkasti henkisiä voimavaroja ja itsestä huolta pitämistä, jotta selviytyy ilman mielenterveydellisiä haasteita, uupumusta ja liiallista stressitilaa. Tämä on haasteellinen tilanne, sillä usein vastarintaan asettuva yksilö, joka on ky-

kenevä itsenäiseen ajatteluun ja etiikkansa johdosta kieltäytyy joistain asioista, on sensitiivisyyttä ja empatiakykyä omaava yksilö. Sensitiivisyys ja empatia asettuvat usein haasteelliseksi luonteenpiirteiksi siinä vaiheessa, kun täytyy toimia ulkopuolisuudesta käsin ja yksilöä vastassa on isompi ihmisjoukko kuin hänen mahdollinen tukiverkkonsa. Mikäli tukiverkko puuttuu kokonaan, ovat ongelmat ja väsymys hyvin todennäköisiä. Tämä ”taistelustressi” on yleinen koettu kokemus modernin länsimaalaisen kulttuurin sisällä eläville. Yuval Noah Harari kiteyttää nykyihmisen kokemuksen taistelusta moraalin, toimeentulon ja nautinnon ristitulella: *”Kaikkivoipaisuus on näkyvissämme, melkein ulottuvillamme, mutta allamme avautuu tyhjiys. Käytännön tasolla moderni elämä on jatkuvaa vallan tavoittelua maailmankaikkeudessa, jolla ei ole enää merkitystä.”* (Harari, 2017, 211)

3. Suunnitteluprosessi

17

SUUNNITTELUPROSESSINI ON usein hyvin kaoottinen ja vaikeuteni keskittymisessä yhteen asiaan kerrallaan määrittelee paljon omaa tunnettani suhteessa tekemiseeni. Kandyöni tekemisestä muodostui merkittävä oppimisprosessi, kun työ oli saatettava loppuun. Muodin opinnoissa narratiivien luominen ja tarinan kokoaminen on ollut keskiössä ja toimi itselleni hyvänä alustana työskennellä. Mietin aiheita, jotka itseäni kiinnostavat muodissa ja pukeutumisessa. Päätin keskittyä kahden erilaisen tätä tarkoitusta varten luomani hahmon univormuun. Halusin käsitellä pukeutumisen taakse piiloutuvia sosiologisia merkityksiä ja ihmisen luontaista tarvetta itseilmaisulle ja ajoittaista itseilmaisun tukahduttamista.

Glam Rock

Glam rock on rock-musiikin tyyliä, joka nousi suosioon 1970-luvulla. Glam rockille tyypillistä on musiikillisen sisällön lisäksi esiintyjien erottuva ja kirjava pukeutumistyyli. Esiintyjät suosivat huomiota herättävää, kirjavaa ja androgyynistä pukeutumistapaa, mihin kuuluu paljon eri värejä, kirkkaita ja kimaltavia kankaita ja kuoseja sekaisin, sekä vahvat meikit. Identiteeteillä leikkely, melodramaattisuus ja ironia

ovat myös glam rockiin usein liitettyjä termejä. Englanninkielisestä sanasta 'glamour' johdettu glam-käsite viittaa rockmusiikin eskapismiin, esteettiseen ja räiskyvään olemukseen, jonka tärkeimpiä elementtejä on eleganssi, sen kanssa leikkely sekä ristiriitojen esille tuominen. Glam rockissa on usein mukana myös paljon Campia. Campiksi kutsutaan erilaisia populaarikulttuurin ilmiöitä, jotka sisältävät yliampumista, liioittelua, ironiaa ja sarkasmia. Pontus Purokuru ja Veikka Lahtinen pohtivat podcastissään "Mikä meitä vaivaa?" ironiaa, herkkyyttä ja muita defenssimekanismeja ihmisten käytöksessä, joilla ihmismieli pyrkii kestämään todellisuutta ja tietoisuutta siitä, kuinka osallistumme alituisen tuhon aiheuttamiseen maapallolla ja muuhun vääryyteen. Ihmisten sosiologiset käyttäytymismallit, joihin defenssimekanismit kuuluvat, muodostavat vaatetta muodostaman verhoaman persoonallisuuksien ja identiteettien päälle.

Terminä defenssimekanismi tarkoittaa tiedostamattomia toimintoja, jotka suojelevat yksilöä liiallisen ahdistuksen kokemiselta. Defenssillä tarkoitetaan minän psykologisia puolustuskeinoja (Freud, A. 1969). Koen pukeutumisen olevan vahvasti liitoksissa näihin ihmisten käyttämiin ja kokemiin defenssimekanismeihin puheen ja tunteiden käsittelyn lisäksi, sekä niiden

kummankin välittävänä tekijänä. Pukeutumisella voi johdatella huomion haluamaansa aiheeseen, tai päinvastoin olla herättämättä huomiota tai reaktioita sulautumalla ryhmään. Glam rock -artistit toimivat kiinnostavassa kohdassa suhteessa tällaisiin ihmisten käyttäytymisessä ilmeneviin ilmiöihin. Esittävän

taiteen tekijät, joina tässä tapauksessa myös glam rock -artisteja pidän, ilmentävät ihmisten keskinäisten käyttäytymisodotusten normistoja. Jotkin tietyt käyttäytymisen ilmiöt ja niistä sekoittuva kombinaatio asettuu arvostelun, ihailun tai samaistumisen kohteeksi.

Minua glam rock -kulttuurissa kiinnostivat etenkin Suomessa toimineet, isoja bändejä fannittaneet pikkupaikkakuntien bändit, joissa oli havaittavissa kiehtovaa heittäytymistä roolileikkiin, jossa esitetään maailman valloitukseen pyrkivää rokkarielämää. Suomessa etenkin Hanoi Rocks'in toiminta vuosina 1979-1985 innoitti monia. Hanoi Rocks oli 1980-luvulla Suomen kaupallisesti menestynein yhtye.

Ohessa kuvia Suomen eri paikkakunnilla vaikuttaneiden bändien kuten Killing Spree,

Boring Stuff ja Crystal Ecstasy jäsenistä. Kuvat on saatu Tampereen yliopiston musiikkiarkistosta.

Kuva 1. Killing Spree

Kuva 2. Boring Stuff

Kuva 3 Crystal Ecstasy

Käsitevaate

“There is a quite wonderful coming together of thoughts about materiality from philosophy, affect, anthropology, ecology, feminism and art as well as a decentering of the human that goes with much new materialist thought and also a resonance with things that most people working with materials will have discovered: That I don’t just act on materials – they also act upon me (and upon each other).”

– Lucy Davis

Tieteilijä, tutkija Jane Bennett käsittelee teoksessaan *Vibrant matter, a political ecology of things* materiaalisten partikkelien politiikkaa ja sisällöllisyyttä: *“the concept of thing-power offers an alternative to the objects as a way of encountering the nonhuman world.”*

Vaikka esimerkiksi uusmaterialismin jaottelua pakeneva materiaaliajattelu on läsnä muodin ja muotoilun ajattelussa, on sen olemassaolo usein vain sivuosassa esimerkiksi kaupallisten muotisuunnittelun brändien toiminnassa. Materiaalisten esineiden, olioiden ja partikkelien sisältämät viestit ja kielellinen todellisuus ovat läsnä muodissa ja muotoilussa, mutta viestinnällisen, poliittisen symboliikan olemassaolo on usein sivuosassa esimerkiksi teollisessa muotoilussa tai kaupallisen muotisuunnittelun parissa. Taidehistorian maisteri Titus Verhe avaa hyvin Pro gradu -tutkielmassaan käsitevaatteen käsitettä niin, että käsitevaatteessa yhdistyvät taiteen merkityksellinen ideataso ja vaateen funktionaalisuus sekä materiaalisuus. Käsitevaatetta tulee siis tarkastella ja lähestyä avarakatseisesti sekä muodin että taiteen ominais-

piirteiden kautta, jotta sen merkitykset avautuisivat mahdollisimman laaja-alaisesti: *“Nykymuotoinen taidevaate eli käsitevaate on ajoitettavissa ja määriteltävissä jälkiteollistuneen yhteiskunnan tuotokseksi, jossa on yhdistelty sekä muotoilua, että taidetta”*.

(Verhe, Pro Gradu, 2013). Käsitevaatteeseen voisi sisältyä myös Bennett:n ajattelun toteuttamista. Omasa opinnäytetyössäni olen pohtinut hänen ajattelunsa innoittamana ihmisen luonto-, muu laji- ja kuluttamisen suhdetta.

Performanssitaiteilija Leigh Bowery (Granata, 2016, 54) keskustelee vaateen ja pukujen kautta välittyvästä kritiikistä. Vaateen ja pukujen kautta välittyvä kritiikki, kommentointi tai viittaukset tapahtuvat aina suhteessa ihmiskehoon, oli ne kuvattuna ihmiskehon päällä tai irrotettuna kehosta. Käsitevaatteellisuus näkyy opinnäytetyöni produktiivisessa osiossa tekstiilien ja ihmiskehon interaktiona ja sen dokumentoimisena valokuvaamalla. Valmistamani tekstiilityöt asettuvat interaktioon ihmiskehon kanssa kuvaustilanteessa, jossa tarinankerronta alkaa. Ohjatessani ihmismallia kuvaustilanteessa muodostuu tekstiiliin ihmisen muotoisia tiloja, jolloin keskustelu käsitevaateen ja tekstiilityön rajoista alkaa: tekstiilityö ei ole vain seinällä tai tilassa oleva objekti, vaan se on interaktiossa elävän, ajassa vaikuttavan hahmon kanssa.

Kuvaustilanteessa valokuvastudiossa toteutuu interaktio minun, ihmismallin, tilan ja tekstiilitöiden välillä, joka dokumentoituu valokuvaamalla. Ohjaamalla mallia ja tekstiilitöitä fyysisen kontaktin kautta hahmottelen kaavallisia muotoja ihmiskehon ja tekstiili-

työn välille: vaate koostuu useimmiten useista pienemmistä materiaalin paloista, kaavoista. Kaavojen mittauksen avulla merkitään kehon kokoa, ja kaavat yhteen ompelemalla peitetään kehoa ja saadaan vaate istumaan halutulla tavalla. Minua kiinnostaa tutkia, voiko kaavan luoda myös ilman olemassa olevia paloja, ilman vaateen merkintöjä, rajoja, ja missä menee peittämisen ja muun vaatteellisen, kaavallisen vuoropuhelun välinen raja. Onko kaavan funktio aina vaatteessa vai voiko tekstiilityössäkin olla kaavallisia, tilallisia elementtejä, jotka keskustelevat elävän, tilassa ja ajassa vaikuttavan hahmon kanssa. Tutkin, milloin tekstiilityöstä tulee vaateen kanssa samat reunaehdot omaava objekti, kun se on yhteydessä ihmiskehoon. Valokuvaustilanteessa luodut kaavalliset muodot ja tilat tekstiilityön ja ihmiskehon välillä toimivat aloittajina keskustelulle.

Melissa Leventon kuvailee seuraavasti vaateen käsitteellisyyttä: *“Artwear’s direct connection with the body suggests to some in the art and craft worlds an*

uncomfortably close link to fashion”
(Leventon, 2005, 12).

Käsitevaatteen, taidevaatteen, ja ihmiskehon interaktio on tuottanut erimielisyyksiä käsityö-, taide- ja muotiihmisten välille (Leventon, 2005, 12). Käsitevaate on yleensä ollut esiteltynä ja tarkasteltavana erillään ruumiista, kehosta tai muusta objektista, sillä sen tuominen interaktioon ihmiskehon kanssa, kasvattaa läheisyyttä muodin kanssa ja etäisyys taiteeseen usein lisääntyy. Opinnäytteen produktiivisessa osiossa käytän kuitenkin ihmiskehoa osana teosta, luomaan performatiivisia, kaavallisia elementtejä, joilla avataan keskustelu esineen tai jonkin materiaalisien olion ei-materiaalisiin maailmoihin ja politiikkaan. Jane Bennett puhuu tekstissänsä *Vibrant objects* esineiden värähtelystä ja itsenäisestä vaikuttavuudesta, tehokkuudesta ja provosoinnin mahdollisuudesta: *”look at how found objects (my examples come from litter on the street, a toy creature in a Kafka story, a technical gadget used in criminal investigations) can become vibrant things with a certain effectivity of their own, a perhaps small but irreducible degree of independence from the words, images, and feelings they provoke in us.”* (Bennett, 2015, 32)

Milloin ihmiskehosta tulee tekstiilityön tarvitsema objekti, osa sitä? Vaatteen merkitys sen perinteisessä mielessä on käyttäjälleen jollakin tapaa hyödyllinen. Jollei merkitys ja hyöty ole funktionaalinen, kuten esimer-

kiksi lämpöä säätelevä ja suojaava tai eristävä, se on usein esteettinen, ja täten myös sosiologinen. Usein pidetään selvänä, että vaate palvelee kantajansa eikä toisin päin. Vaatteella ei nähdä olevan omaa tahtoa, tarvetta tai halua saada kantajastaan hyötyä. Tekstiilityön sisällä olevat osaset palvelevat työn omaa tarkoitusta, jonka on määritellyt sen tekijä, ihminen. Ihmiskehon asettuessa osaksi tekstiiliteosta, ikään kuin sen sisään, herää keskustelu siitä kumpi palvelee kumpaa. Onko ihminen tekstiilityön kanssa interaktiossa mistä syystä ja mitä tarinaa se kertoo?

Ihmisruumis ja sen ominaisuudet teoksen osana

Opinnäytteen produktiivisessa osassa esiintyvät tekstiiliteokset ovat valokuvissa interaktiossa ihmisruumiin kanssa. Käytän sanaa ruumis, koska se on vakiintunut termi ilmentämään ihmisen henkisen ja fyysisen olemassaolon kappaletta joko elävänä tai kuolleena, aktiivisena tai passiivisena. Tapa käsittää ruumista ja tutkia sitä on muuttunut paljon 1900-luvulta. Syvempi sosiologisen ja humanistisen tutkinnan kohde ruumiista tuli vasta 1900-luvun puolivälissä. Käsitys ruumiin monimerkityksellisestä kokonaisuudesta vakiintui ja ruumista pidettiin samaan aikaan konkreettisena, mutta myös vertauskuvallisena ja monimerkityksisenä vertaiskuvallisena kappaleena. Käsitteellä ruumis tarkoitetaan sekä yksilön omaa ruumista, että kaikkia olemassa olevia ruumiita. Ruumis voi olla toiminnallinen, välineellinen ihmisruumis, tai siitä puhuessa voidaan myös käsitellä ruumista passiivisena paikkana tai tilana. (Turner, 1996, 7-8)

Valokuvatöissäni ihmisruumiin läsnäolo vuorovaikutuksessa tekstiiliteosten kanssa tehtävä on aktiivinen. Ihmisruumis toimii tekstiilin luonnetta ja funktiota

aktiivisesti muuttavana partikkelina. Ruumiin kontakti tekstiileihin muodostaa vaatteellisia viitteitä teoksiin ja lähentää niitä kohti käsitevaatetta. Mikäli kuvaisin tekstiilityöni tyhjässä tilassa, ilman ihmisruumista, olisi teosten luonne täysin erilainen. Tekstiilejä ei voikaan enää tarkastella ainoastaan materiaalikappaleina tilassa, vaan ihmisruumiin läsnäolo muuttaa niiden funktiota ja niillä kerrottua tarinaa. (Wegenstein, 2006,1–3)

Valokuvaaminen kaavallisena, muotoilevana elementtinä

Käytän tekstiilitöiden käsittelyssä ja niiden uudelleen muotoilussa valokuvaamista. Valitsin ihmiskehon valokuviini, koska perinteisesti valmistetut vaatteet, joissa on muotoa, jotka myötäilevät vartaloa tai ovat tahallaan myötäilemättä, asettuvat tiettyyn muotoon, joka muuttuu vain liikkeessä.

Tuodessani valokuvaamisen osaksi muotoiluprosessia, mahdollisuudet sanallistaa ja ilmentää käsitevaatteen kautta ideoita moninaistuu, sillä valokuvan sisällä vaikuttavat tilat, oliot ja tilanteet laajentavat teosta. Vaatteen normit, kuten Titus Verhe kuvaa Pro gradu -tutkielmassaan, ovat hyvin jäykät ja aina sidoksissa tiettyyn ennalta määrättyyn muotoon (Verhe, 2013, 40).

Teknovaate -käsitteen läheisyys

Teknomuodin käsite on lähtöisin 1900-luvun puolivälistä, avaruusajan alkuvaiheilta. Teknovaate on ikään kuin ihmiskehon jatke, sen toiminnallisuutta ja funktionaalisuutta parantava vaatekappale. Teknomuodin tutkija Sabina Seymour määrittelee teknomuodiksi vaatteet, asusteet ja korut, joissa yhdistyy funktionaalinen sekä esteettinen tekniikka. Teknovaate on ikään kuin ihmisruumiin jatke, joka kommunikoi ihmiskehon ja ulkopuolisen maailman kanssa. Opinnäytetyössäni minua kiinnostaa juuri tämä jatkemaisuus, ulkomailman ja kehon keskustelu ja se milloin tekstiilistä tai vaatteesta tulee ruumiin jatke tai milloin ihmiskehosta tulee teoksen jatke. Kuinka pitkä interaktion toimijoiden välillä täytyy olla, jotta keskustelu voi välittyä katsojalleen, kuulijalleen. Jos oletetaan, että valokuvaamani interaktio tekstiilityön ja ihmiskehon välillä toimii teknovaatteen keinoin, on tällöin tekstiilityön määrä välittää viestiä, tarinaa ihmisen kehon ja ulkopuolisen maailman välillä.

4. taiteellinen työskentely

22

KANDITYÖTÄ TEHDESSÄNI, työskentelysääni omat työskentelymetodit tulivat tutuksi, ja niiden kehittämisprosessi oli jatkuvan tarkkailun alla.

Olen huomannut työskentelystäni kaavamaisia, toistuvia tapoja ja traditioita, jotka rikkovat järjestyksen tavalla, joka itsessään ylläpitää järjestystä. Keskityn työtä lähestyessäni katsomaan työskentelyraamien reunoille, välimaastoon, jossa reunat yhdistyvät ulkopuoliseen maailmaan ja ajatuksiin, vavisuksiin, ärsyyntyvyyksiin ja keskusteluihin, joita olen jakanut ihmisten kanssa. Työskentelyssä käytettävät materiaalit, kuten langat, kankaat, ajatukset ja tuttavien kanssa käyty väittelyt muodostuvat työvälineiksi muodostamaan teoksen ensimmäisen osion. Tarve esteettisyyteen tai visuaalisuuteen on asetettu sivuun.

Huomaan toimintatapani, jossa vaistomaisesti toteutan järjestyksen rikkomista tavalla, joka itsessään ylläpitää järjestystä, muodostavan ilmapiirin, joka menee helposti sekaisin ja täyttyy kaotiikalla. Saavutan tämän työskentelyn toimivimman ja rikkaimman hetken häiriintymättömänä noin 5% kaikesta työskentelyajasta. Eikö siis 95% työskentelyajasta ole toimivaa? Näin ei kuitenkaan

ole. Tuosta 95 prosentista noin 40% menee käytännön asioiden hoitamiseen, todellisuuden järjestyksen ylläpitämiseen muun muassa lukemalla, kuuntelemalla musiikkia, tapaamalla ystäviä. Noin 50% ajasta menee tiedon keräämiseen. Monille tämän työskentelytavan avaaminen voi tuntua kaoottiselta, naiivilta ja lapselliselta. Kuitenkin olen huomannut, että on tärkeämpää tavoitella tilaa, joka on minulle ominainen, kuin tukahduttaa tämä toimimisen ja työskentelyn tapa ja vaihtaa se esimerkiksi suunnitelmalliseen ja selkeään työskentelymetodiin. Toimintakyky menee lukkoon, mikäli en kuuntele omaa tarkkaavaisuuttani ja keskity hakemaan osasia, jotka vievät työtä uuteen suuntaan. Jumiudun ja en saa mitään aikaiseksi tai voimani kuluvat loppuun helposti.

Silti lähtökohta työskentelylleni on hyvin rationaalinen ja suunnitelmallinen: on minua koskettavia, pinnalla olevia aihepiirejä ja ajatuksia, joita kohtaan koen intoa, tai muuta tunnetta, tarvetta työstää niitä ja rakentaa kokonaisuus. Teknisesti työskentelyn muuttuessa ajattelusta käsillä, tai jollain välineellä tekemiseen, etsin työskentelyni reunoilta kohtia, jotka voisivat rikastuttaa keskustelua, tai mikäli niiden on tarkoitus päästä luomaan mahdollisuutta uuden suunnan kääntymiselle työssä. Pidän siis työskentelyprosessissa uu-

siin suuntiin kääntymistä täysin mahdollisena. Usein ensin on hyvä suorittaa johdonmukaisesti harjoitteita avatakseen mahdollisuuden luoda yhteys ideoihin ja niihin liittyviin ajatuksiin. Esteettisyyden tarve on poistettava ja ajatuksesta tulosten saavuttamisen välttämättömyydestä on luovuttava, jotta tekeminen ei muutu tehtäväpalasten suorittamiseksi. Tärkeää on keskittyä olennaiseen: työn välittämään viestiin, sen persoonaan ja luonteeseen. Itse materiaalilähde toimii kuitenkin aktiivisena, keskustelevana elementtinä,

eikä vain välillisenä kappaleena ajatuksen ulostuomiseen. Tämän työtapani takia halusin käyttää opinnäytteessäni useampaa muotoilutekniikkaa. Usein vaate- ja tekstiilisuunnittelussa keskitytään materiaalin työstössä lopputulokseen jo siinä vaiheessa, kun lankoja (tai muita materiaaliin valittuja hiukkasia, joista muotoa lähdetään etsimään) valitaan, jotta välttäisi epäonnistumiselta. Koen, että epäonnistumisen välttely ei johda kiinnostavaan lopputulokseen vaan juuri epäonnistumisen alkutekijöiden tutkiminen ja niille herkistyminen on itselleni tärkeää. Uskoni epäonnistumisten, onnistumisten, onnen, epäonnen, sattuman ja jopa uskomuksellisen johdatuksen olemassaoloon on työskentelyyni vaikuttava tekijä, ja koen siitä olevan hyötyä niin taiteellisessa kuin suunnittelullisessakin työssä.

5. Teoskokonnan valmistus

JACQUARD-kudonta

Opinnäytetyöni kirjallinen osuus kuvaa erityisesti töideni teemoja ja sisältöjä, eikä niinkään tekstiilien rakenteita ja teknistä puolta. Sivuan niitä kyllä tekstissäni ja esittelen ne, mutten koe niitä työni olennaisimmiksi osiksi.

Kaksi teoskokonaisuuteni tekstiileistä on valmistettu teollisella Jacquard koneella. Jacquard kankaat on jälkikäsitelty huovuttamalla. Tarkoitukseni oli luoda univormuille tyypillistä villakangasmaista materiaalia.

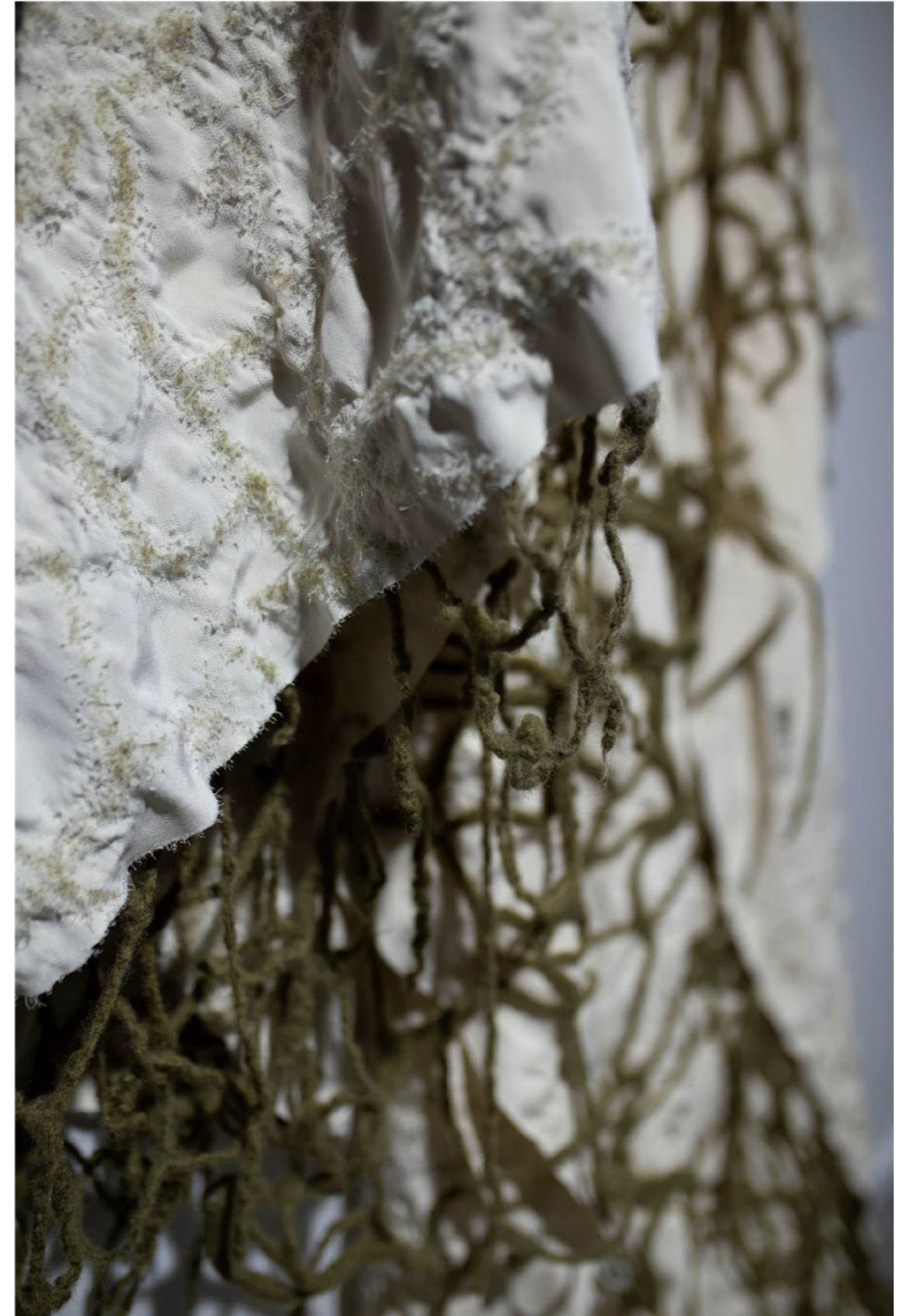
Kuvissa on teos Green fur, jossa on yhteen kirjottuna teollisella Jacquard koneella kudottu vihreä kangas, joka on myös huovutettu, sekä teevärjätty silkkikangas ja siihen neulahuovutus tekniikalla yhteen kiinnittämäni villaverkkoa.

24

25

26

5 neulos

KAKSI TEOSKOKONAISUUTENI tekstiileistä on valmistettu ADF-neulonta koneella. Toinen on Cashmere neulos, jonka kuitenkin jätin lopuksi pois, koska en kokenut sen sopivan kokonaisuuteen. Toinen neuloskangas on kuvissa alla.

28

29

Tässä näytteessä, jonka olen suunnitellut syksyllä 2018 järjestettävällä Tekstiilimallisto-kurssilla, on bondattuna yhteen neulosta ja kirpputorilta ostamani huivi. Reiät neulokseen olen tehnyt käsin neuloksen rakenteen valmistuksen jälkeen, jonka jälkeen kangas on huovutettu, jolloin reiät eivät purkaudu.

Tämä kudotun kankaan näyte on valmistettu myös Tekstiilimallisto –kurssilla. Kankaassa on käytetty rakenne pohjana äärimmilleen zoomattua valokuvaa maalausmaisen tuloksen saavuttamiseksi.

30

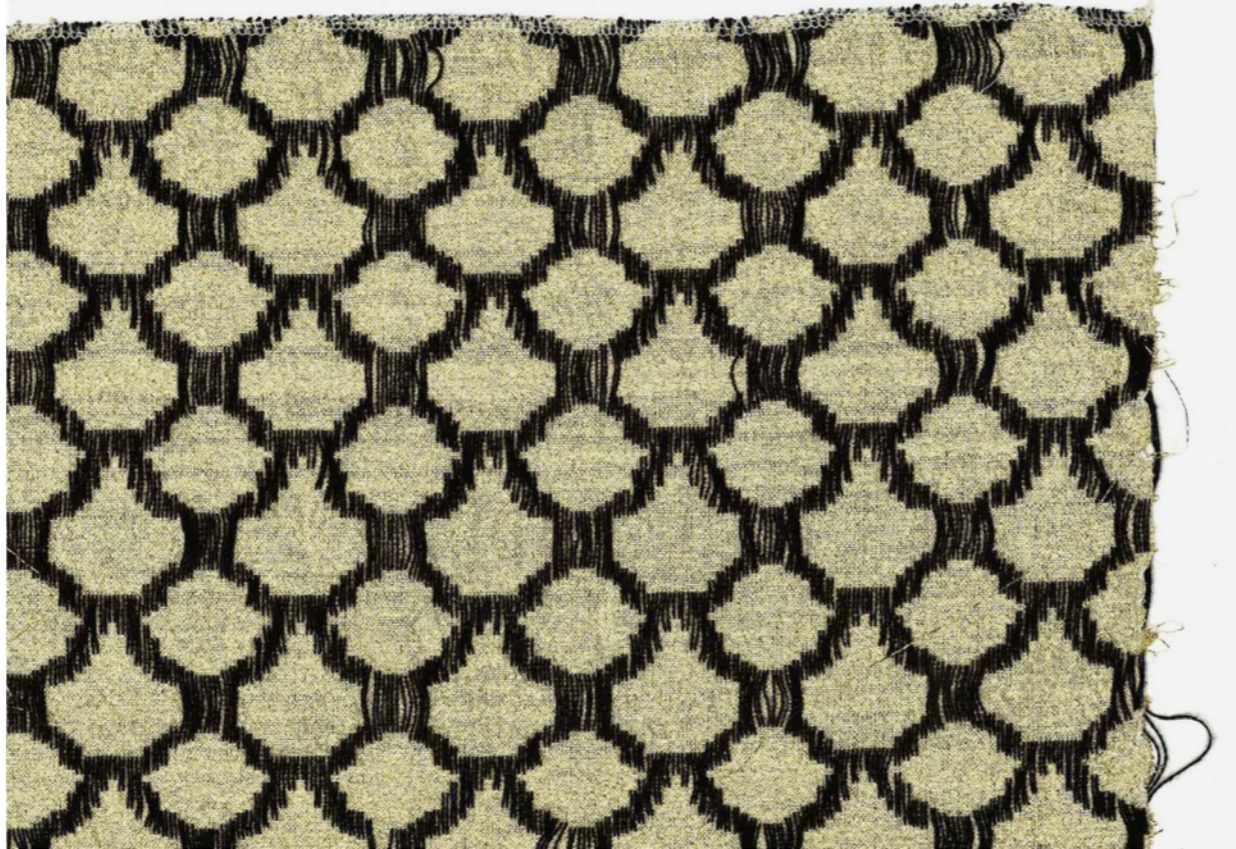

Tämä näyte toimi lähtökohtana yhden teoskokonaisuuteeni tulleen kankaan lähtökohtana.
Valmistettu Tekstiilimallisto –kurssilla
syksyllä 2018.

Tässä valokuvateos, jossa lopullinen kangas.

31

Samoin tämä näyte toimi lopulliseen teoskokonaisuuteen tulleen kankaan lähtökohtana. Valmistettu Tekstiilimallisto -kurssilla.

Tässä valokuvateos, jossa lopullinen kangas.

5.2 valokuvassaatioja

33

34

Tämän valokuvatyön esittämä kangas koostuu vihreästä neuloksesta, joka on käännetty nurinpäin. Neuloksen päälle on löyhästi kirjottu jacquard-koneen hupio jätteestä koostamani nauhamainen verkko. Halusin jättää tämän valokuvassa esiintyvän kankaan mahdolliseksi kääntää kumminkin päin. En tuonut lopulliseen näyttelyyn tätä kangasta esille, niin kuin en tuonut useita muitakaan tekstiilejä. Näyttelyn rakentamista ja syitä näille valinnoille avaan lisää kohdassa näyttelytilan rakennus.

Neuloksen toisesta puolesta kuva yllä.

35

Huopaantuva Sport Loden -villalanka on isossa osassa tekstiileissä. Huovutin langasta verkkomaista rakennetta, jota neulahuovuttamalla yhdistin silkkiin. Haluan minimoida myrkköjen ja ympäristölle haitallisten kemikaalien ja materiaalien käytön. Käytän materiaaleina vain (paitsi yhdessä kankaassa lurex lanka) biohajoavia ja kierrätettyjä tekstiilejä: silkkiä ja erilaisia villalankoja sekä teollisen jaquard-koneen jätettä. Silkin olen saanut Globe Hopelta ja villalangat Novitalta.

6. valokuvatait taidokset

37

6 näyttelyn kokoaminen

38

HALUSIN RAKENTAA näyttelyni tila edellä, eli tein ripustusvaiheessa valinnat töiden lopullisista paikoista ja jätin tarkoituksella ison osan kankaista pois. Tila oli kompakti, joten halusin korostaa teoskokonaisuuteni käsitteellisyyttä töiden teknisen tarkastelun sijaan. Töiden ripustuspaikat ja tilakokonaisuus muovautuivat noin vuorokauden kuluessa, jonka käytin tilassa olemiseen. Tilan rakennus- ja kokoamisprosessi olivat tärkeässä osassa koko teoksen valmistusprosessissa.

Kävin kiinnostavia ja tärkeitä keskusteluja eri ihmisten kanssa, jotka auttoivat minua ripustuksessa. Ripustus oli itsessään minulle osa taiteellista prosessia ja koin sen todella mielekkääksi ja opettavaiseksi osaksi työtä.

Päädyin käyttämään näyttelytilassa eri tasoja. Valokuvatyöt ripustin eri korkeudelle kahdelle eri seinälle ja neulostyön ripustin metallikehikon avulla osittain nojaten seinään, osittain valuen lattiatasoon. Kehikko on Christine Valtosen valmistama ja lainasin sitä osaksi näyttelyäni. Viiden valokuvan sarjan kokosin pöydälle lasilevyjen alle kokonaisuudeksi. Halusin käyttää näyttelytilassa monia tasoja ja eri pintoja, paitsi kattoa sillä tilan katossa olevat putket eivät

sitä sallineet, luodakseni kokonaisen maailman, jossa katsoja saa kurkistaa ikään kuin kahden eri tyyppisen univormun merkityksiin ja kokemuksellisiin tasoihin. Työni pääasiallisena tehtävänä halusin pitää tunnetilojen välittämisen, selkeän ja tarkan tarinan sijaan. Valokuvataiteilija Sophie Ristelhueber ja hänen konseptuaalinen tapa tarkastella valokuvataidetta inspiroivat minua myös näyttelyn ripustusvaiheessa.

39

Green fur teoksessa toisena osana oleva jacquard-kangas ennen ripustusta.

7 tika

40

41

42

9. yhteenveto ja reflektointi

43

OPINNÄYTTEENI aihe ja teemat olivat jo kesällä 2018 selvillä, mutta toteutustapana pidin vielä tuolloin vaatemalliston tekemistä. Kevättalvella 2019 päätin kuitenkin toteuttaa opinnäytteeni produktiivisen osan tekstiileinä ja valokuvatöinä. Minulle aiheet ja työn sisältö olivat kuitenkin alusta asti hyvin selkeät ja koko opinnäytteeni lähti kehittymään ajatuksieni ympärille. Minua huolestutti heittäytyä pois malliston teosta ja vaihtaa työskentelytapani. Olen kuitenkin erittäin tyytyväinen, että päätin lähteä suuntaan, johon lähdin. Innostuin valtavasti tekstiilien ja materiaalien työstämisestä Tekstiilimallisto –kurssilla syksyllä 2018. Tekstiilien, erilaisten pintojen ja materiaalien työstäminen tuntui luonnolliselta ja huomasi käyttäväni kaiken kaavoitukseen ja ompeluun käytettävän ajan materiaalien kanssa työskentelyyn ja erilaisiin kokeiluihin. Sain tarpeellista kannustusta ohjaajilta keskittyä työskentelyprosessissa minua kiinnostaviin asioihin ja näin syntyi päätös, joka tuntui itselleni sopivimmalta.

Koen monialaisuuden ja erilaisten muotoilumetodien käytön olevan työtäni rikastuttava asia. Koen, että opinnäytetyötä tehdessäni kiinnostukseni kohteet tekniikoita ja medioita kohtaan, joita haluan taiteellisessa työskentelyssäni käyttää, ovat terävöityneet ja selkeytyneet. Aion jatkaa taiteellista ilmaisuani tekstiilien ja valokuvauksen parissa.

10. lähteet

44

- Bennet, J. 2015. Vibrant Matter; A Political Ecology of Things
Bukowski, C. 1971. Post Office
Fletcher, K. 2014. Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys. London: Earthscan
Freud, S. 1969. Minän suojautumiskeinot. Helsinki: Weilin+-Göös.
Harari, Y. 2017. Homodeus. Huomisen lyhyt historia. Bazar kustannus Oy
Love, C. 2006. Dirty Blonde: The Diaries of Courtney Love. London: Faber and faber
Mcnab, C. 2002. 20th Century Military Uniforms. London: Amber Books Ltd
Morton, T. 2018. Being Ecological. London: a Pelican book
Purokuru, P. 2018. Täysin automatisoitu avaruushomoluksuskommunismi. Helsinki: Kosmos
Tetri, J. 2003. Kunniamerkkikirja. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy
Verhe, T. 2013. Vaatteen käsitteellisiä merkityksiä avantgardemuodissa ja nykytaiteessa: Ruumiin, tilan ja todellisuuden kohtaamisia käsitevaatteessa. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Humanistinen tiedekunta., Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Helsinki. 99s.
Väntänen, A. 2012. Hanoi Rocks All Those Wasted Years. Helsinki: Like
- Montage of Heck. 2015. Elokuva. Ohjaus B. Morgen
L7: Pretend we're dead. 2017. Elokuva. Ohjaus S. Price
Herkkyyks, ironia ja muut suojat. Mikä meitä vaivaa –podcast. 2019. V. Lahtinen, P. Purokuru
- Kuvalähde
- Tampereen yliopiston musiikkiarkisto
Sophie Ristelhueber. Viitattu 1.9.2019 <http://www.sophie-ristelhueber.fr/>

hiitos

Eero Pulkkinen
Hanna-Kaisa Korolainen
Eeva-Maija Pulkkinen
Jaakko Suomalainen
Katja Novitsky
Hilkka Maija Fagerlund
Anna-Mari Leppisaari
Elina Peltonen
Tuomas Laitinen
Eeva Heikkinen
Anna Leinonen
Tiina Saivo
Sari Kivioja
Reetta Myllyniemi Paul Nyström
Christine Valtonen
Otto Rummukainen
Kati Silo
Saimi Parikka
Juulia Hyverinen
Alex Luonto
Nimco Hussein
Lilja Helenius
Novita
Globe Hope

